

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת מקץ בבא מציעא לח. - מב:

כמו בפירות, וכ"ש לפי מש"כ הרמב"ן במלחמות דדוקא במידי דאכילה אמרינן הכי].

לח. הכי קאמר, השתא דאמור רבנן לא נזבין דחיישינן, לפיכך בעה"ב עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר.

כ' בתור"פ, וקשה למורי שיחי', דמאי חזית לומר דלא ימכרם ומשו"ה בעה"ב עושה אותם תרומה ומעשר, [היה להם לתקן] ולעשות הוראה לבעה"ב דאינו רשאי לעשותו תרומה, ולהורות שפיר שיגע, דליכא למיחש, כיון דאינו רשאי לעשותו תרומה. ונראה למורי שיחי', דהא לא אפשר שלא יהא בעה"ב רשאי לעשותו תרומה ומעשר על מקום אחר, לפי שיש בני"א שאינן מהוגנין שלא ישמעו לו להוראה זו, וגם מדבר זה לא ישאל הוראה כלל, אלא יעשה תבואתו תרומה ומעשר במקום אחר, וא"כ בתקנה גדולה כזה לא תוכל לעמוד, אבל תקנה דלא יגע יכולה לעמוד, שאין לך אדם בעולם שימכור פקדון חבירו שלא ברשות ב"ד, וא"כ כשיבא לב"ד לשאול אם יגע בהם למוכרה לב"ד, יורו לו דלא יגע בהם.

לח. אבל יותר מכדי חסרון דברי הכל מוכרן בב"ד.

פי' המאירי, שאף ת"ק מודה בה שראוי לו למכרן בב"ד, ר"ל ברשות ב"ד, ומצוה בכך, אלא שאם לא עשה לא נתחייב, שכל שפירות הפקדון מיוחדות במקום, אומר לו הרי שלך לפניך, אלא שמצוה בכך.

לח. מיתבי לפיכך וכו', וליחוש דלמא הוו יותר מכדי חסרון וזבניהו וקא אכיל טבלים.

הקשה הרש"ש, הא זה יקשה על הברייתא גופה, דתני עושה אותן וכו' דמשמע את כולן, [לבד חסרון הרגיל, שזה ודאי צריך לנכות, ו"א אותן] פי' מה שיוכל לתבוע אצל הנפקד], וכן מתני' דספ"ג דגיטין [לא]. המניח פירות וכו' מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין, ליחוש דילמא חסרי להו יותר מכדי חסרון, וביותר יקשה לר"נ בר יצחק דמסיק לקמן אליביה דיותר מכדי חסרון משכח שכיחי לאלתר. [א"ה, לפי מש"כ הראב"ד] [פ"א מהל' מעשר הט"ו] דהממעיט במעשרות פירותיו הוו טבל וחולין מעורבין זה בזה, לכאור' י"ל, דהא אפי' איתרמי הכי דנחסרו יותר מכדי חסרון, אין כל פירותיו טבל, אלא טבל וחולין מעורבין זב"ז, ומן התורה לכאור' בטל הטבל ברוב חולין, הלכך לא חיישינן להכי, משא"כ אם מכרן הנפקד, הא הוו כל הפירות שתקן המפקיד טבל, הלכך יש לחוש שמא מכרן].

לח. וליחוש שמא עשאן בעה"ב תרומה ומעשר על מקום אחר.

הקשה בהגהות מלא הרועים, כיון דעכשיו לרב כהנא קיימינן, נימא דאיהו לית ליה הא חששא דשמא עשאן וכו', דמוקמינן ליה בחזקת חולין, כמו

לח. רשב"ג אומר מוכרן בפני ב"ד.

עיין בפנ"י לקמן [בד"ה מיתבי], דהאי מוכרן בב"ד דקאמר, לאו ליטול רשות מב"ד איירי, אלא דבעי ב"ד הדיוטות שישומו הפירות, דכל מוכר דבר שאינו שלו בעי שומא, [ומ"מ אינו מוכרן לעצמו אף בשומת ב"ד, שלא יהא אותן קצת עד שיעלה בדמים יותר מדמי השומא. א"נ דלענין להשהותה לעצמו חיישינן בחששא כל דהו, לקיים מה שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל]. אמנם מאי דקאמר ר' יוחנן דאפי' לת"ק מוכרן בב"ד אם נחסרו יותר מכדי חסרון, צריך רשות ב"ד שירשוהו על כך, דלאו כו"ע ידעי איזה מקרי בכדי חסרון.

וז"ל הרשב"א שם, מדקתני בפקדון מוכרו בב"ד, ובגבאי לא קתני, נראה לי דדוקא בפקדון משום דכיון שיש להן בעלים, ולהיות מונחין אצלו בקרן זוית הפקידם אצלו, לאו עבידתיה גבייהו כלל, אלא כשהוא רוצה לעשות להן תקנה, בית דין הוא שעושינן, אבל צדקה ותמחוי, הפרנסים הם כבעלים, והלכך כל מה שירצו לעשות עושינן ואפי' שלא בב"ד. והמאירי במתני' כ' להדיא דמוכרן בב"ד ר"ל ברשות ב"ד.

לח. אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו.

ופירש"י חביבה עליו ע"י שעמל בהן וכו'. וכע"ז כ' הרמב"ן במלחמות שאדם נהנה כשיאכל מיגיעו וכו'. וכ' ע"ז הרש"ש, משמע קצת דאם ידוע שגם פירות אלו קנאן מן השוק, שפיר יכול למכרן. וצ"ע. [וכ"כ בהגהות פור"י].

ועיין במצפ"א שפירש הטעם דרוצה אדם בקב שלו וכו', משום דאיתא ביבמות [סג.] א"ר פפא זרע ולא תזבין, אע"ג דכי הדדי ניהו, הנהו מברכין, ופירש"י שהברכה מצויה בדבר שאינו לוקח בדמים, ואינו כלה מהר וכו', וא"כ היינו דוקא בשלו שזרע בעצמו בקרקע שלו, ודלא כמש"כ הריטב"א [בחי' המיוחסים] דאפשר דאפי' אינן מקרקע שלו אלא שעמל בהן וטרח אחריהן לקנותו, ע"כ, אלא דוקא כשזרע בעצמו.

ודע דלכאור' קשה מהא דתנן לעיל [כח:]: ודבר שאינו עושה ואוכל ימכר, ובברייתא שם שלא יאכיל עגל לעגלים וכו', וביותר למאי דס"ד לקמן דדוקא קאמר [מתשעה קבין של חבירו], ודוחק לומר דהיא דלעיל אתיא כרשב"ג. וי"ל דדוקא במפקיד דחזינן דהפקידם ויודע שינכה לו חסרונות, מדוע לא מכרם, ודאי דחביבין עליו, משא"כ באבידה. או דשלא יגע בהן הוא דאמרינן האי טעמא אבל לא שיעשה מעשה לקנות מזון לטרוח עבורם. [א"ה, ועוד, שעי"ז יתחייב בעליהם להוציא מכיסו לשלם הוצאותיו של המוצא, דלא אשכחן שירצה לעשות כן מחמת חביבותא דקב שלו. ובלא"ה יש לדון, דהיא מתני' בבעלי חיים איירי, דלא שייך בהו כ"כ חביבותא דעמל בהם

בת ישראל לכהן דאוכלת בחזקת שהוא קיים, ועוד דלא נחשדו לתרום שלא מן המוקף, ומנ"ל לומר דבהא פליגי יותר מכדי חסרון לא שכיח וכו', לימא דבהא פליגי דר' יוחנן ורב כהנא לא חיישי לשמא עשאן מטעמא דכתיבנא.

והרשב"ש כ', אף דר' יוחנן לא ס"ל כר"נ בר יצחק לחוש שמא עשאן וכו', היינו להיות טעם לתחלת התקנה שלא למכרם, משום דס"ל דאדרבה ראוי היה לתקן דהמפקיד לא יעשה תרו"מ והנפקד יהא רשאי למוכרן [א"ה, עיין בדברי תור"פ המובא לעיל], אבל השתא דאסרו למכור מפני טעמא דרב כהנא ולפיכך רשאי המפקיד לעשות תרו"מ, מקשה שפיר דניחוש שמא עשאן.

לח. כי מזבנין נמי, לכהנים בדמי תרומה מזבנין להו.

כ' המאירי מאחר שביארנו שאינו מוכרן אלא לכהנים, יראה לי שאף הוא צריך לשער בחסרון זה פסידת מכירתו בזול, ולא ימכור עד שיראה שפסידת חסרונו עודפת. ועיין בפנ"י [בד"ה ור"נ בר יצחק] דפשיטא ליה דבכדי חסרון לא שייך לומר דמזבנין בדמי תרומה בזול, דאפשר שע"י כך יפסיד יותר ממה שעלה פחת הפירות בכדי חסרון, וכ"כ במלא הרועים.

לח. ברש"י ד"ה מקמי דנהוי. שאין אדם משהא טבלים כ"כ זמן מרובה כזה מלתקנן.

כ' הפנ"י, פי' דהא אין רשאי להפריש מן הישן על החדש, וא"כ על כרחך דעיקר החששא [אי נחוש אפי' לזמן מרובה] שיפריש מן הישן על הישן, וע"ז כ' שפיר שאין דרך להשהות כ"כ מלתקנן. [ולא נח"ל לפרש אפירות דפקדון גופייהו דאין דרך להשהות מלתקנן. ואולי משום דהא דאין משהא, דילמא אתו לידי תקלה, ובפקדון ליכא למיחש להכי. ויל"ע].

לח. בתוד"ה שמא. הקשה ר"ת וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וכו'.

ובחי' הריטב"א החדשים הוסיף וז"ל, ואפי' תימא דהא בשאין המפקיד חבר לדקדק בכך, מ"מ היכי קתני לפיכך בעה"ב עושה אותם תרומה ומעשר על מקום אחר. יש שפירשו דכולה בשעושה אותם קודם שהפקידם. וליתא, חדא דא"כ היאך מפקידים יתן ממונו לכהן וללוי, ועוד מאי לפיכך, דהא אפי' תימא מוכרן בב"ד, יכול מפקיד לעשות תרומה קודם שיפקידם, ויודיע לנפקד אח"כ בשעת הפקדון, ועוד דהא לקמן אמרין דחיישינן דילמא אכיל טבלים וכו', [אלמא] לאחר שהפקידם הוא עושה אותם תרומה ומעשר וכו', ובתוס' פירשו וכו' [כתוס' דידן]. ויש גורסין שמא עשאן תרומת מעשר על מקום אחר, וזה גירסת הרמב"ן ז"ל ומורי הרב, ופירשו הם ז"ל דבתרומת מעשר תורמין שלא מן המוקף, כל שהוא במקום המשתמר לדעתו וכו'.

והמאירי הסכים לת' בתרא, והוסיף, ואע"פ שבמס' גיטין [ל:]: בענין ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי וכו' נראה שאף תרומת מעשר אינה נתרמת שלא מן המוקף, הם מפרשים שכל שלא בא לידו כמותה שבמס' גיטין, אף תרומת מעשר אינה נתרמת שלא מן המוקף, אבל כל שבאה לידו, כגון זו שכבר בא לידו והפקידן, נתרמת שלא מן המוקף וכו'. ויש מתרצין שלא אמרו בכולן אין תורמין שלא מן המוקף אלא כשיש לחוש שלא יהא שם שיעור הפירות, אבל כל שנודע שיעור הפירות תורם. ואינו רואה דבריהם, שהרי אותה שבמס' גיטין ידע הלוי שיעור הפירות, ואע"פ"כ גלגלו עליה ענין זה.

לח: במאי קא מיפלגי, דמר סבר להפסד מרובה חששו, להפסד מועט לא חששו וכו'.

כ' הרמב"ן, פירוש לא הטריחוהו חכמים למכור משום הפסד מועט, ואע"פ שבעל הפירות אינו רוצה בקיומן של פירות אלו, דכיון דהחמיץ והבאיש והדביש, אין אדם רוצה בקב שלו יותר משאר פירות שאינן ראויין לאכילה, וטפי ניחא ליה בדמיהם כדי שיקנה בהן פירות הראויות לו, והיינו

דקא בעי במאי קא מופלגי, ולא נח"ל ל בטעמא דרב כהנא אדם רוצה בקב שלו.

והרשב"א הקשה ע"ז, דא"כ צריך לפרש לא יגע בהן השנוי כאן בשני עניינים, בפירות והרקיבו לא יגע בהן ואינו רשאי, דהא אוקימנא בכדי חסרון, ובשמן והבאיש דבש והדביש לא יגע בהן לא הטריחוהו ליגע בהן, ואינו. אלא נראה לי לפרש לא יגע בהן אינו רשאי, דכיון דאמרין דכיון דקם קם, הו"ל כאילו הפקידו לו הבעלים שמן באוש ודבש שהדביש, שאינו רשאי ליגע בהן, דמה תקנה הוא עושה להם, ומשו"ה קא בעינן בשמן והבאיש דבש והדביש במאי פליגי, דאפי' רשב"ג דאמר במתני' מוכרן בב"ד, מפני השבת אבידה לבעלים, הא אלו הכי לא.

וז"ל חי' הריטב"א החדשים, במא קמיפלגי, דהא הכא כיון שכבר נפסדו ולא חזו למידי, ליתיה לטעמא דאדם רוצה בקב שלו, וליכא נמי טעמא דשמא עשאן בעה"ב תרומה, דאי לבתר שנתקלקלו עשאן תרומה, הרי אין תרומתו תרומה, דהו"ל תורם מן החבית כסבור שהוא יין ונמצא חומץ, שאין תרומתו תרומה כיון שתרם מן הרע על היפה בטעות, ואי לשמא עשאן תרומה קודם שנתקלקלו ויהיבין תרומה לזרים, הא ליתא, דהא לא חזו הנהו לאכילה, ומאן דזבן להו להנאה זבין להו, ותרומה אינה איסור הנאה מדאורייתא אלא מדרבנן היכא דכליא קרנא, ובכי הא דלא שכיח שעשאן תרומה והוא ספק, לא גזרו. [יעו"ש]. ועיין במאירי שכ' די"א אפי' בדברים אלו שכל שיש בהם חשש תרומה לא ימכרם אלא לכהנים. ותמה ע"ז, דאם חוששין בהם לכך, היאך נתיר את השמן לעורות, אלא שיראה שכל שהניחן כ"כ, לא עשאן תרומה, שאין אדם מבזה כ"כ באוכלין של קודש להניחן עד שיפסדו לגמרי.

לח: כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו וכו'.

ופי' רשב"ם בב"ב [קעד]. דדוקא במשנתנו ולא בברייתא. ועיין ביפ"ע כאן שהביא דבירושלמי [שם ה"ח] אמר רב, ולמה אמר ובכל מקום הלכה כרשב"ג, שהלכות קצובות היה אומר מבית דינו. ומשמע דפליגי על מ"ש מקודם חוץ וכו', ואיהו אמר בכל מקום. א"נ דקאי על מה שאמרו שם ובלבד במשנתנו, דרב ס"ל בכל מקום אף בברייתא.

ועיין בקוב"ש בב"ב [אות תצ"ט, וצוין בקובץ ביאורים כאן] שכ', דבכל פסקי הלכות אפשר לפרש בשני אופנים, הא', דההכרעה היתה על הדין עצמו, כגון ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה, אפשר שבדקו בכל הדברים שנחלקו ר"מ ור' יהודה, וראו שבכל מקום דעת ר"י אמיתית, והב', י"ל שבגוף ההלכות לא יכלו להכריע, אלא שהכריעו שר' יהודה הוא בר סמכא יותר מר"מ. [ולישנא דרב בירושלמי לכא' משמע דהכא פירושו כאופן הב', אמנם בדעת ר' יוחנן שמחלק בין משנתנו לברייתא יל"ע].

לח: מדרשב"ג נשמע דמורידין קרוב לנכסי שבו.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פירוש לאו שנשמע מדרשב"ג דמורידים קרוב טפי מרחוק, דהא מהיכא תיתי, אלא מדרשב"ג נשמע שחייבים ב"ד ליטפל בנכסיו להוריד להן אדם לעבדם כדי שלא יאבדו, כי היכי דעביד תקנה במתני', וכיון שכן שמעינן מסברא שהעובד ההוא ראוי שיהיה קרוב. דאילו רחוק לא אפשר שפיר, דאי בתורת אפוטרופוס שעושה בחנם, אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן כדאיתא לקמן [לט.], ואי בתורת אריסות שיטול שכרו כאחד מאריסי העיר, קרוב עדיף טפי, חדא דאית ליה שייכות בנכסים וראויין לו לירושה, ואם ימות קרובו היום או מחר, יעמוד בנכסיו ולא ליטרח ב"ד תרי זימני, ועוד דכיון שיש לו שייכות ותקוה בנכסים, יעבדם יפה וישמרים יותר.

והרשב"א כ', איכא למידק אריס ודאי איכא למשמע, קרוב מנלן. איכא למימר דאין ודאי עיקר טעמא לאחר הוא, אלא משום שאין הקרוב מניח אחר לירד בתורת אריסות, דקרוב דקאמרין היינו יורש הראוי לירש, ומימר אמר דילמא מת שבו, ואין רוצה שיאכל אריס חלק אריסות בנכסים, ואף אנו שומעין לו, דדילמא שכיב שבו, ואין מפסידין ליורש חלק האריסות, שזו מחמת תקנת הנכסים היא, ואין משתדלים חכמים לתקן הנכסים בהפסדו של יורש וכו'.

וא"ת אכתי למה שומעין לקרוב משום שמא מת, והא קיי"ל דלמיתה לא חיישינן, כדאיתא פ' כל הגט [כח]. זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים. [א"ה, עיין לקמן לט: בתוד"ה דלמא]. ו"ל שאני הכא שאין הנכסים ברשות שום אדם והבעלים לא עשו אותן שלוחין, ומשום תקנה הוא שזקקין להן כמו שאמרנו, וכיון שהקרוב טוען כך, חוששין ושומעין לו, שאומר אי אפשר בתקנה זו שאני נפסד בה, ואין עושין שום תקנה לנכסים שיהא בה שום חשש של הפסד.

לח: מדרשב"ג נשמע דמורידין קרוב לנכסי שבו.

הרא"ש [סי' י"ב] הביא לשון זה, [והוסיף לבאר, דכי היכי דלגבי פירות חייב הנפקד להשתדל בתקנתו, כמו"כ חייבין ב"ד להשתדל בתקנת השבוי ולהוריד קרוב הראוי לירש בנכסיו ויאכל הפירות]. ותמה עליו בתפארת שמואל, דהרי הגמ' דוחה זה, ואמרין עד כאן לא קאמר רשב"ג הכא אלא משום דקא כליא קרנא וכו'. וכן בהגהות פור"י, לא ידעתי מאי קשיא ליה, דהרא"ש הביא זאת ללמדנו דהא דאמר מורידין קרוב, היינו שב"ד מחוייבין להשתדל ולהוריד הקרוב, משום שהיינו יוכלים לומר דמורידים היינו דאם קרוב רוצה נוכל להורידו, וכמו שהוכיחו התוס' דהא דאמר אין מוציאין אין כוונתו דוקא בדיעבד אלא אף לכתחילה, אבל מ"מ נוכל לומר דדוקא אם בא קרוב לירד אין מוחין בידו, אבל לא שנוירדהו בידים, ע"כ הוכיח הרא"ש, דא"כ מאי ס"ד דגמ' דנשמע זאת מדרשב"ג, ע"כ הביא זאת להודיע דכמו דס"ל לרשב"ג דמוכרין ב"ד מפני השבת אבידה, כמו"כ מחוייבין ב"ד להשתדל ולהוריד קרוב לנכסי שבו וכו', וממילא גם לדין הדין כן, דרבנן לא פליגי עליה דרשב"ג אלא משום דאדם רוצה בקב שלו או שארי טעמים, הא בלא"ה הוה מודו ליה.

לח: רב אמר אין מורידין דילמא מפסיד להו.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, אני תמה לדברי רב אם מניחין אותם חריבין הלא הם נפסדים יותר. ונראה כי לדעת רב מעמידין להם אריס למחצה לשליש ולרביע וכו'. ואני תמה לדעת רב למה אין מורידין קרוב ויהא כשאר אריס, ורב הא אמר שאין מורידין קרוב כלל. ונראה כי מפני שהוא קרוב וראוי לירשו, אם נביא אותו לחשבון ונדקדק עליו, מתקנא הוא בנו ויפסיד הנכסים. א"נ כיון שהוא ראוי לירשו, קל הוא בעיניו להפסיד ולבזבז, ואריס אחר מתיירא ומשביח כדי שלא יסלקוהו וכו'. ואיכא דאמרי לדעת רב, דמשו"ה אין מורידין קרוב כלל משום דב"ד אין מדקדקין עליו בתקון הקרקע או מה הוא עושה מן הפירות, לפי שהוא אומר להם אני חס על ממון יותר מכם, אבל אחר מורידין, דב"ד דייקי בתריה ולא מפסיד מיד, דהא לא מצי לאישתמוטי בהאי טענה.

ובחי' הריטב"א החדשים כ', רב אמר אין מורידין, פירוש לא קרוב ולא רחוק, דילמא מפסיד להו אפי' קרוב וכ"ש רחוק, והיינו דמדמינן לעיל מ"ד אין מורידין למאן דקתני לא יגע בהן. [ואע"ג דאידיח, היינו לומר דליכא ראייה ממתני משום דמפסיד איכא טעמא דרוצה אדם בקב וכו' או שמא עשאן וכו', אבל מ"מ שמעינן ממאי דהוה ס"ל מעיקרא דהאי אין מורידין היינו לא יגע בהן].

לח: ושמואל אמר מורידין קרוב לנכסי שבו.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, כל קרוב האמור בשמעתין הוא קרוב הראוי לירש בנכסים אלו, ואם הם מרובין מורידים לכולם בנכסים לעבדם. [וז"ל המאירי, ואם היו שנים או שלשה ראויין לירש, יראה שאין מורידין אחד מהם אלא ברשות חבריו. והרא"ש [סי' י"ב] כ', ואם הם שנים או שלשה הראויין לירש, יחלוקו הנכסים, [א"ה, לכא' כוונתו דכין חלוקת יורשין, משום צד חשש מיתה שיורדין לנכסים בתורת ירושה. ויל"ע], ואם מקצתן עובדי אדמה, והאחרים אינן עובדי אדמה אלא עובדים נכסים ע"י אריס, יורדין עובדי אדמה]. ואם אין כאן קרוב או שאינם רוצים לירד, מורידין להם רחוק שיטפל בהם עד שיבואו הבעלים או עד שידעו ראייה ברורה שמת. ומסתברא שאם לא היה קרוב בעיר והורידו ב"ד רחוק, כל זמן שיבא הקרוב מורידין אותו לנכסים מכאן ולהבא, וכן כשיגדיל הקטן.

לח: הרי שהיה אביו או אחיו וכו' הלכו להם למדינת הים וכו'.

כ' הרשב"א, כלומר בשביה, שאילו לדעת, אין אלו שבויין ונטושין אלא כרטושין. כך פי' הראב"ד ז"ל. ואינו מחוור בעיני, דהיכי קרו להולך בשביה הולך למדינת הים. אלא נראה לי דה"פ, שהלכו מדעתו למדינת הים, כלומר על דעת לסחור ולשוב, ולפיכך לא חשש לצוות על נכסיו, וכשהיה שם נשבה, והרי זה כאילו יצא מנכסיו שלא לדעת, אבל רטושין, היו כאן ויצאו ולא ידענו היכן הלכו, אלא כמי שרוצה להרחיק את עצמו ללכת ע"מ שלא לשוב, וכיון שיצא מנכסיו לדעת ויודע שיפסידו, ואפי' כן לא צוה, הרי גילה דעתו שאינו רוצה שירדו להם אחרים. ועיין במאירי שכ' דיוצא לדעת שהיה יכול למנות על נכסיו מי שירצה ולא עשה, הרי זו אבידה מדעת שאין אדם מצווה בהחזרתה.

לח: הרי זה זריז ונשכר.

ופירש"י לקמן [לט. בד"ה דאילו] דכיון ששמעו בו שמת, כי נחת לה, אדעתא דכולהו פירי נחת. וכן ע"ז הרשב"א שם, אינו מספיק כל הצורך, וכי מפני שהיה בדעתו ליטול את הכל, זכה בשל אחרים. אלא נ"ל שתקנת חכמים היא, לפי שחששו שמא יפסידם דלא סמכא דעתיה [כדמפרש התם], אע"פ ששמעו בו שמת. וחששו כאן יותר מבנטושין, לפי שאינו בוש כ"כ מלהפסיד כיון ששמעו בהן שמת, אבל בנטושין הוא בוש יותר מלהפסיד כיון שלא שמעו בהן שמתו.

לח: בתוד"ה היורד. ה"ה דאפי' מורידין לכתחילה וכו', אלא אגב דתני בסיפא וכו'.

הפני' הביא בשם הרה"מ [פ"ז מהל' נחלות ה"ד], דהא דאמרין הכא אין מוציאין מידו, היינו היכא שירד הקרוב בתורת ירושה גמורה, דבכה"ג אין מורידין לכתחילה, ואפי' אין מוציאין מידו, אבל בתורת אריס ודאי מורידין לכתחילה. ועיי"ש בל' הרה"מ דמבואר דאפי' לירד ולמכור קאמר, וכ"כ להדיא בחי' המיוחסים להריטב"א בדעת הרמב"ם, אלא דמסיים בה וז"ל, מיהו זה חידוש הוא שיהא יכול למכור.

לט. השתא זריז ונשכר הוה, מאי דאשבח מבעיא.

כ' הרשב"א, איכא למידק מאי קושיא, והא המוציא הוצאות על נכסי אשתו שהוא זריז ונשכר, ואפי' לא יחייבין ליה מאי דאשבח, אלא מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. י"ל התם מדין מחילה נגעו בה, דכיון שאינו מוציא אלא לרצונו ואין הנכסים יוצאים מתחת ידו אלא מרצונו, אף הוא אינו יורד בהן לדעת שיטול כאריס, ותדע לך דמשום מחילה הוא, מדמפלגינן בין אכל ללא אכל ובין אכל ללא אכל דרך כבוד, אבל הכא דמיחש חייש דילמא לא מית, לדעת ליטול כאריס נחת ואע"ג דשמעו בו שמת.

לט. ב"ד יורדין לנכסיו ומעמידין אפוטרופוס וקוצר ובוצר וכו'.

פירוש, דכי אמרינן דאפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן, היינו כשצריך לטרוח בנכסים לעבוד אותם שהוא טורח גדול, ואין אדם רוצה לטרוח בזה אלא בנכסי יתומים. וקוצר ובוצר, פירוש והוצאה מגופן של נכסים. עכ"ל חי' הרטב"א החדשים.

לט. אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן.

ופירש"י לפי שלא ימצאוהו. וכ' ע"ז בחי' הריטב"א החדשים, נראה מדבריו דאי משכחין ליה מוקמינן ליה, ואין מורידין לנכסים. אבל הרמב"ם פי' דכיון דאמרין האי לישנא דלא מוקמינן, מכלל דאפי' אשכחן לא מוקמינן, דלא תקון רבנן אפוטרופוס לדיקנני, שירדו חכמים לסוף דעתן שלא יטרוח בנכסים כראוי כיון שאינם של יתומים. [וז"ל הנימוק"י בשם הרא"ה, דאפי' אשכחין מי שיקבל כן, לא סמכינן עליהו וכו', משום שאין דרכן של בני"א לטרוח בנכסי גדולים, חוששין לו שמא להפסיד הנכסים הוא רוצה], וכי מחתינן להו לא מחתינן אלא אריסי, ותלמודא נמי מיפשט הוה פשיטא ליה דבעלמא לא מוקמינן אפוטרופוס לדיקנני, אלא דהשתא קס"ד דכיון דנחתיה לפירי נחתיה לכולהו, ופרקינן דאפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן ואפי' בכי האי.

[ומש"כ רש"י דליתמי שמעי להו משום דהוי דבר מצוה אבל לא לדיקנני, הביאו בחי' המיוחסים להריטב"א, והוסיף, א"נ דבשלמא ליתמי יש זמן לאפוטרופוסו עד שיגדלו, אבל לנכסי שבו אין זמן, דשמא לא ישוב לעולם, ושנים רבות יעמוד באותו הספק].

לט. ולא קרוב מחמת קרוב באחי מאימא.

ופירש"י שזה אח מן האם לאחיו של קטן מן האב. וז"ל הרא"ש [סי' י"ג], כגון באחי מאמא, שהוא אחיו מאב לאותו שהוא אחיו של קטן מאמו, שאם ימות אחיו של קטן מאמו, יאמר אחיו מאביו אלו הנכסים שישנן תחת ידי היו של אם אחיו ואם הקטן, ואלו נפלו לחלק (אחיו מאביו) [אחי מאבי, פ"ח] וירשתיו. וכ' בפ"ח [אות פ'], דרבינו לפי המסקנא פירש כן, דלא שנא אחי דאבא לא שנא אחי דאמא, וסמכיה רבינו לאחי דאמא שבדברי רב הונא עצמו וכו'. וכל זה דלא כפירש"י שמפרש בההיא דאחי מאמא דבמסקנא שזה אח דקטן מאם, וחישינן שמא יאמר שאביו החזיק בהן כדן נכסי מלוג, ומת קודם לאמו, והוא יורש את אמו עם הקטן, וזה הגיע לחלקו. [יעו"ש עוד].

וז"ל תוס' הרא"ש, פ' בקונטרס כגון קטן וכו', דאתי לאחזוקי בהו מחמת אחיו ואמר נכסים הללו אינו יורש מחמת אחי מאמי שנפלו לו מאביו ואלו לחלקו באו. [וילע"ה ב' רש"י שלפנינו]. וכתב רבינו מאיר, ואינו יודע כלל ליישבו, דאח מאם אינו יורש, דמשפחת אם אינה קרויה משפחה. ונראה שטעות סופר הוא בכל הפירושים, וכל היכא דכתיב בהו אב יש להיות אם, ואם במקום אב, והשתא ניחא כגון וכו' [וכמש"כ בפסקיו].

לט. לט: ש"מ אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' הגדיל.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, קשיא לן היכי ס"ד דמהני חזקה בנכסי קטן, דהיכי טעין, אי טעין לקחתיה ממך והחזקתי בה שלש שנים, היכי הוי המכר מכר, מאחר דהוה קטן כשלקחה, דאי נכסי אביו קא מזבין, אין אדם מוכר נכסי אביו עד שיהא בן עשרים [ב"ב קנו.]. [ויעו"ש דבן י"ג ויום א' שיוודע בטיב משא ומתן, מוכר בנכסי אביו. ואולי לא שכיח, ולא מסתברא שיתקנו משום כך דאין מורידין לנכסי קטן. ועצ"ב דקיי"ל התם דמתנתו מתנה, וא"כ יוכל לטעון אתה נתת לי במתנה כדתנן בחזקת הבתים [מא.]. מיהו הכא בקטן פחות מבן י"ג, כדמפרש הריטב"א ואזיל, ואי בנכסי דידיה וכו']. ואי בנכסי דידיה, הא לא מצי מזבין עד שיהא בן י"ב [אצ"ל י"ג] שנה ויום אחד והביא ב' שערות. וי"ל דאי טעין מאביו לקחה והחזיק בה ג' שנים בקטנותו לאחר מיתת אביו, וקמ"ל דאין חזקתו חזקה. [ורש"י לט. בד"ה ש"מ] פי' שמא יטעון אביו של קטן מכרם לי, ולקמן [לט: בד"ה ואפי' הגדיל] כ', ויטעון אתה מכרת לי משגדלת].

לט. בתוד"ה ש"מ. וקשה דבלא רב הונא כמה משניות יש שמעמידין אפוטרופוס לנכסי יתומים וכו'.

בחי' הריטב"א החדשים תירץ, דאי מהתם ליכא למשמע, דכיון שהאפוטרופוס אינו אוכל כלום בנכסים והקטן ניזון ומתפרנס מהם, פשיטא דאין לו חזקה, משא"כ בזו שמורידין רחוק לנכסים לעבוד ולאכול, ואין הקטן מתפרנס עמו מן הקרקע ההוא, דהא דומיא דקטן שבו נקט לה. וז"ל תור"פ [בת"י בתרא], ועוד אמר מורי שיחי' דאין להוכיח מאפוטרופוס, שהרי רגילות היא דיתומים הם בבית האפוטרופוס, ודבר ניכר שבתורת אפוטרופוס יורד לנכסים, ולא אתי לאחזוקי.

לט: אמר אביי הלכך פלגא יהבינא לה לאחתא, ואידך פלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, וכ"ת לאביי גופיה כיון דמוקמינן אפוטרופוס לפלגא דינוקא, לוקמינהו לכולה נכסי זידה בידא דאפוטרופוס, ועדיף טפי שהיו כל הפירות מונחים לבעליהם דהיינו סבתא וברתא. וי"ל דההיא אחתא לא היתה רוצה, כיון דדינא שיעמוד חציה בידה ממ"נ, דאי לא שכיב סבתא דינא הוא שיעמוד הכל בידה, דמורידין קרוב לנכסי שבו, ואי שכיב סבתא הרי תילתא שלה, הלכך אינה רוצה להסתלק לגמרי שלא תאכל הפירות, ואי אמרת לוקמינהו בידא דאפוטרופוס ויתן לה חלקה מן הפירות, הא ליתא, דאפוטרופוס לא ירצה

לטרוד כ"כ שיהא גזבר שלה לתת לה חלק בה בכל שנה ולהניח השאר ליתום, אבל יתום הוא רוצה, תוס'. וקושיא מעיקרא ליתא, דמסתמא האפוטרופוס לא ירצה שיעמוד חלקה בידו, דאפוטרופוס לדיקנני לא מוקמינן.

לט: רבא אמר מיגו דמוקמינן אפוטרופא לפלגא מוקמינן לכולהו.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א וז"ל, מיגו וכו' משום דכיון דב"ד מפייסין אפוטרופוס לפלגא דנכסים מחמת היתום, מפייסין ממנו ג"כ להכניס לחצי האחר של הנכסים. [והיינו לטעמא דפירש לעיל דלדיקנני לא מוקמינן, משום דלא שמע להו, דליכא מצוה כמו ביתמי, וכפירש"י]. א"נ דהא אית ביה זמן לאפוטרופוסו, דכשיגדיל הקטן יצא הכל מתחת ידו. [וזה לאידך טעמא דפירש לעיל, דלדיקנני לא מוקמינן משום דליכא זמן לאפוטרופוסו. והו"ד שם].

וז"ל חי' הריטב"א החדשים, מוקמינן לכולהו, כלומר בתורת ינוקא, דכיון דלא הוברר חלקו של קטן, בכל חד וחד אפשר לאחותיה בתורת קטן, וליכא אפוטרופא לדיקנני כלל, ולא דמיא לההיא דלעיל דמוקמינן אפוטרופא למטלטלין ואריס לקרקעות, דהתם כל דבר ודבר מבורר, וליכא למימר בהא מיגו כיון דכולהו נכסי גדולים נינהו.

לט: מיגו דמוקים אפוטרוטפא דנוקא מוקמינן נמי אפוטרופא לאידך דנוקא.

כ' הרשב"א, תמיה לתילתא דינוקא נמי לוקי אפוטרופא, דהא בעלמא נמי אפוטרופא מוקמינן לינוקי, דב"ד אביהן של יתומים לחוש להפסד נכסיהם ולמנות עליהן אפוטרופא, הלכך לוקי אפוטרופא לתילתא דינוקא ולאידך תרי דנקי. וי"ל דתילתא דינוקא אי נחית ליה ינוקא עד דמוקמינן עליה אפוטרופא, לית לן בה, אבל בהא לא נחית ליה כלל, אלא דוקא ביד אפוטרופא מוקמינן ליה, לינוקא לא יהבינן. א"נ אפשר דהאי ינוקא לאו קטן ממש הוה, אלא דעדיין קטן היה שלא ראוי למנותו בשל אחרים. [ועיין בחי' הריטב"א החדשים לעיל, דהא דאין מורידין קטן לנכסי שבו היינו קודם שהגדיל, אבל כיון שהגדיל והגיע לכלל שנותיו מורידין, ולא בעינן שיהא בן עשרים, דהא היינו סתם קטן שבכל מקום].

לט: ויכר יוסף וכו' מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן.

ופירש"י שכשיצא מהם היו כולם חתומי זקן. וכ' ע"ז המהר"ם שי"ף, אף שלא היו גדולים הרבה יותר מיוסף, בשנת י"ח ראויין לחתימת זקן, ויוסף בן י"ז שנה היה. ובחנם דחק בתור"ח שהכירם ע"י פתקא בכל שער, ראובן בן יעקב וכו', [דלא כפירש"י]. ועוד מפרש שהכיר הגדולים הרבה ממנו שהיו מקודם בחתימת זקן, וע"י שהכיר קצתם טוב מאד להכיר מסברא גם הנשארים.

לט: א"ל לדידיה זיל אנת אייתי סהדי דלאו אחיך הוא.

הרשב"א והריטב"א גרסי זיל אייתינהו, ופי' הרשב"א, כלומר אייתינהו להני סהדי דקא טעין האי דאית ליה, ול"ג זיל אייתי סהדי, דאע"ג דגברא אלמא הוא, לא מזדקקין ליה לאתויי סהדי דלאו אחוה הוא, דא"כ לא שבקת חיי לכל אלם, דטעני עליה ויצטרך לאתויי סהדי ולא משכח, אבל הני דקא טעין בעל דינה דידיעי בסהדותיה, הנהו הוא דמצרכינן ליה לאתויי. ולא נראה כן מדברי רש"י ז"ל, [שהוא ז"ל פירש זיל אייתינהו או בקש עדים. ל' הריטב"א, עיי"ש].

וז"ל תוס' הרא"ש [בד"ה הכי דיינא לך, וכ"כ בקיצור בפסקיו סי' י"ד], אינו רוצה לומר דכל אדם התובע מן האלם ואומר אית לי סהדי ומסתפו מיניה, שיהא נאמן עד שיביא האלם ראייה שאינו חייב לו כלום, דא"כ לא שבקת חיי לכל אלמי, אלא הכא מיירי ששאלו ב"ד מאותן עדים, ואמרו שלא היו רוצים להתמצע בדבר ולומר לא הן ולא לאו, דמוכח מילתא דמיסתפו מיניה, ולהכי אמר לו שיביא עדים שיעידו שאינו אחיו, או אותם עדים עצמן יעידו שאינו אחיו, או יאמרו בפני ב"ד שאינם מכירין אותו. [ומל' תוס' [בד"ה זיל] שכי' א"ל רב חסדא שיעשה עמהם שיעידו, משמע כהרשב"א והריטב"א, אע"פ שגירסתם זיל אייתי סהדי].

לט: א"ל תרתי לא עבדי.

ופירש"י לכל שנה ושנה ניח לו כך. והקשה הגריעב"ץ [בפירושו למשניות לחם שמים], דא"כ בהמשך הזמן נמצא זה חסר הכל, ויצא זה נקי מפקדונו, והרי בכוסמין זרע פשתן בעשר שנים אין לזה אצלו כלום. ותני בתפא"י, שבכל שנה מוציא לו לפי חשבון מה שנשתייר אחר החסרון שמשנה הקודמת [כעשורייטא דבי רבי בכתובות סח].

[ועיין בחי' המיוחסים להריטב"א שכ' בשם הראב"ד, דלחצי שנה נותנין לו חצי השיעור, ולשליש השנה שלישי השיעור, וכן לפי מה שהוא. עכ"ל. ולדברי התפא"י צריכין לחשב בכל יום לפי מה שנשתייר אחר החסרון דאתמול, [שנחסר בו חלק אחד משנ"ד חלקים משיעורא דמתני'. או שמא בדרך זו, דביום ראשון נחסר הרבה, ולמחר פחות, באופן שיעלו כל החסרונות דימי כל השנה יחד לשיעורא דמתני', ולכאוי אינו במשמע].

מ. א"ר יוחנן בן נורי וכי מה איכפת להם לעכברים וכו'.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א בשם הראב"ד, קסבר ר"י בן נורי החסרון שנותנין לפירות בין הרקבון והעכברים הוא מוחצה לזה ומחצה לזה, וקאמר דמחצה של עכברים לא לכל כור וכור, ואמרו לו הרבה אובדות וכו'.

מ. א"ר יוחנן בן נורי וכו', אלא אינו יוציא לו חסרונות אלא לכור אחד בלבד.

כ' הרש"ש, לכאוי כיון דמירי שעירבן עם פירותיו, לא יוציא לו לכור שלם, אלא כפי חשבון, ואולי דאה"נ קאמר. [ויש לדון לפ"ז, דמש"כ הרמב"ם [פ"ה מהל' שאלה ופקדון ה"ה] והטושו"ע [סי' רצ"ב ס"י] דלא יערבם הנפקד עם פירותיו, אולי לר"י בן נורי שרי, דע"ז יתמעט חסרונו לפי חשבון. אמנם לפמש"כ הב"ח והגר"א [ס"ק ל"ג] בטעמא דמילתא מפני שרוצה אדם בקב שלו, מודה ריב"ג דלא יערבם].

מ. ר' יהודה אומר אם היתה מדה מרובה אינו מוציא לו חסרונות מפני שמותירות.

פירש"י שבימות הגורן כשמפקיד, החטין יבשין, ובימות הגשמים כשמחזיר נופחות. וכ' ע"ז הרשב"א, לפי פירושו הא דתני תנא קמיה דר"ג בד"א כשמדד לו מתוך גרנו והחזיר לו מתוך ביתו, דברי ר' יהודה הם שאמר לחכמים, וכן מצאתיה שנויה בתוספתא וכו'. והראב"ד ז"ל פי' דטעמיה דר' יהודה במדה מרובה, שכשאדם מודד כל כך אינו מדקדק במדה, פעמים מוחק פעמים אינו מוחק כ"כ, מפני שהמלאכה מרובה. [א"ה, לכאוי גם כשמחזיר במדה מרובה, הוא שלא בדקדוק, וא"כ עדיין יש לו להוציא חסרונות, ולא דמי למש"כ הפנ"י [הו"ד לקמן בסמוך] לפירש"י דהוי כאומר איני יודע אם החזרת, דלפירש"י הספק שמא מדה של שעת חזרה פחותה משל שעת פקדון, אבל לפי הראב"ד דמספק"ל אם הפקיד בדקדוק או יותר, הוי כאיני יודע אם נתחייבתי. ויל"ע].

מ. ר' יהודה אומר אם היתה מדה מרובה אינו מוציא לו חסרונות מפני שמותירות.

כ' הפנ"י, לכאוי נראה דר' יהודה אכל מיני תבואות דקחשיב במתני' קאי, וא"כ יש לתמוה, דהיאך אפשר ששיעור היתרון בכל מין ממיני התבואה יעלה לחשבון מכוון כפי שיעור הפחת של אותו מין, דהיינו כמו ששיעור הפחת בשעורים ודוחן הוא כפל מפחת החטים ואורז, א"כ יהיה שיעור היתרון מחמת מידת הגורן ג"כ בשעורים ודוחן כפל מיתרון החטים ואורז, וכה"ג בכוסמין ופשתן על זה הדרך, וזה אינו מתקבל על הדעת. ועוד, דהא גבי זרע פשתן בגבעולין כ' רש"י ז"ל הטעם לפי שהגעולין מתייבשים ונופלין חסרין כ"כ יותר הרבה, משא"כ בזרע פשתן נקי, וא"כ זה הטעם שייך רק לענין הפחת, אבל לענין יתרון מחמת מידת הגורן לא שייך זה הטעם וכו'.

ונראה לי ליישב, דבאמת האי מפני שמותירות דקאמר, לאו חשבון מכוון הוא כפי ערך הפחת של אותו המין, אלא זימנין דחסר וזימנין דיתר, הלכך צריך להחזיר לו הפקדון כמו שהפקיד אצלו, ואין יכול לנכות לו שיעורי הפחת השנויים במשנה, דכיון שהן מותירות בודאי ולא ידעינן כמה, אינו יכול לנכות לו, דשמא הותירו כשיעור הפחת או יותר מזה, וא"כ הו"ל כאומר הפקדת אצלי כך וכך ואיני יודע אם החזרתי לך כלום, אבל לחייבו

ופירש"י לא דיין שישתקו ולא יעידו האמת, אלא גם שיעידו שקר. והקשה ע"ז בחי' הריטב"א החדשים, סוף סוף אתו ואמרי אין אנו יודעין ויכבשו עדותן. ומורינו פי', סוף סוף אתו ומשקרי, שיאמרו אין אנו יודעין עדות זו, דאילו להעיד שקר ח"ו לא נחשדו ישראל, וכ"ש בזה שהוא שלא לצורך, דמסתייה למרי שיאמרו אין אנו יודעין, [א"ה, משמע שאם יאמרו שאינו אחיו, חמיר עדות שקר זו יותר משאם היו משקרים ואומרים אין אנו יודעין, ואע"פ שאין נפק"מ לב"ד בשינוי זה. ואולי משום דבתוספתא זו אהנו שאם יבואו עדים אחרים ויאמרו שהוא אחיו, הו"ל תרי ותרי, משא"כ כשאומרים בתחילה אין אנו יודעין, ואמרין תרתי לא עבדי, שלא יבואו מחמת יראה, ואם יבואו שיכבשו עדותן וקיימי באם לא יגיד ונשא עונו, דאיתיה אפי' בלא שמיעת אלה כדמוכח ריש פ' הכונס.

לט: בתוד"ה לא שנא. וי"ל ביתומים החמירו יותר.

כיון דזמנין דעיטרא לית ליה קלא. [חי' הריטב"א החדשים]. וז"ל הרשב"א, ואסיקנא דאפי' עבוד עיטרא אין מורדין, משום דאין זוכרין איזה מן הנכסים הגיעו לזה ואיזה הגיעו לחלק הקטן, ואף זה אין מודיעין את הקטן, ולא ידע למחויי ביה כלומר לערער עליו. והמאירי כ', ואפי' היה זה הרוצה לירד כותב שטר שמחמת אריסות הוא יורד, או שהיה שם שטר חלוקה, שמא לאורך הזמן שטרות אובדין וקטן זה מפסיד.

לט: בתוד"ה דלמא. דליכא למימר דברתא נמי הגיעה לגבורות, דא"כ סבתא אתפלגא וכו'.

וכ' ע"ז בתור"פ, וי"ל דלא חשבינן פלג עד מאה שנה [ודלא כפירש"י בגיטין דבתשעים הוי אפליג, דלפ"ז כיון דברתא הגיעה לגבורות, הסבתא עכ"פ זקנה ב"ג שנה ואפליג. קרב"נ בגיטין]. ושמא שעדיין לא הגיעה האם למאה, דיכול להיות דאע"ג דהבת הגיעה לגבורות לשמונים שנה, האם לא הגיעה למאה שנה. וכ"כ בחי' הריטב"א החדשים.

לט: בתוד"ה דלמא. וכן בשביל אכילת קרבן.

כ' הרש"ש, לכאוי אינו מובן דהא תני מקריבין אותה וכו', משמע דעדיין לא נשחט. ואולי צ"ל בשביל תקלת קרבן, ור"ל כדי שלא יבואו לידי גיזה ועבודה, כדאמרין בעלמא משום תקלה. וז"ל חי' המיוחסים להריטב"א, דהתם הוא דעבדינן הכי משום תקנתא דעיוגן האשה ותיקון הקרבן וכו'.

לט: בתוד"ה שיצא. ועוד דהא תנן בפ' יש נוחלין האומר זה אחי אינו נאמן.

וכ"כ הרא"ש [סי' י"ד]. וכ' ע"ז בהגה"א בשם א"ז, ואפי' הם מודים שיש להם אח, אך שאין יודעין אם זהו ואם לאו. [וכן מוכח לכאוי לפירש"י בסוגיין דידע מרי שיש לו אח במדה"י, ואפ"ה אין נאמן זה לומר שהוא האח]. וכן האומר מכרתי אחת משדותי ואין יודע למי, ובא אחד ואמר אני לקחתי, לאו כל הימנו, עד שיביא ראיה שהוא לקחה.

מ. ברש"י ד"ה וכן אמר רבה. אלא אפי' השביחו מחמת טורחן של משביחין וכו'.

וכ' ע"ז הרמב"ן, ואין זה נכון, שא"כ שבח ששבחו נכסים מחמת נכסים הוא השביח ממילא כגון דיקלא ואלים, ואי אפשר וכו'. אלא ה"פ, שבח ששבחו נכסים מחמת נכסים, כגון ששכר פועלים מפירות הנכסים ושתלי פרדסים, ולא בהוצאתו משלו, [ועיין במהרש"ל שפי' כן גם בדעת רש"י], אבל שבח ששבחו נכסים מחמת עצמן כגון בעמלו ומזונו, כלומר שהוציא הוצאות ושכר פועלים משלו להשביחו, השביחו לעצמן. [ומרי בר איסק נמי מוחזק הוה דלא היה ליה נכסי אחריני אלא הני דשבק אבוה, ומינייהו הוה אגר אגירי ומשבח להו לנכסים. ל' הרשב"א. ויעו"ש שהקשה ע"ז דא"כ מאי קאמר אביי הכא דלא ידע דמחיל, ואי אשבחי נכסי מחמת נכסי, מדינא השביחו לאמצע, ומה לנו במחילתו].

מ. והכל לפי הזמן.

מיהא ביותר ממה שהפקיד מחמת היתרון אי אפשר, דהו"ל כאיני יודע אם נתחייבתי לך.

מ. יוציא לו שתות לין.

ופירש"י הקנקנים בולעין שתות. וכו' הרש"ש, ובעד שמרים משמע דאינו מנכה לו כלום. ונ"ל משום דשמרי יין אולי שוה כהיין עצמו, דחזי לתמד ושאר דברים, אבל שמרי שמן לא חזו למאומה. [ולקמן מ:] בתוד"ה לא אמרו משמע שיש בהם שיווי מה]. גם נ"ל מה שאמרו בגמ' לקמן גבי עובדא דרב יהודה איכא גולפי ושמריא, דר"ל מה שמחיר השמרים עולה יותר מן היין. וז"ל תור"פ, פירוש דאותו שתות היינו משום בלע דקנקנים. ובתוס' פירשו דהיינו משום שמרים, וכן מוכח בגמ', דקאמר ר"ל [דל] תמניא לשתות, דרוצה לומר מכל החסרון שיוכל להיות בו, בין מבלע בין משמרים. ועוד אומר מורי שיחי' דיש להביא ראיה מדקאמר בתר כן לוג ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע, וא"כ הא דקאמר יוציא להם שתות לין ר"ל בין בבלע בין בשמרים. [ולפ"ז בהפקיד אצלו יין צלול בלא שמרים, אין מוציא לו כ"כ בשביל בלע לחודה, ולא נתבאר שיעוריה. ואולי חצי שתות, כשמן דסיפא].

מ. ר' יהודה אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו וכו' הרי זה מקבל עליו וכו'.

כ' הרשב"א בשם הראב"ד, לאו באומר לו מפורש שמן מזוקק אני מוכר לך, דהתם ודאי מודה ר' יהודה דלא מקבל מיניה אלא כדאתני, אלא דוקא באומר לו שמן סתם, והוא נתן לו מזוקק ונשאר בידו השמרים שהערה אותם מכלי אל כלי, ולפיכך אומר לו אילו בעאי לערובי לך מי לא ערבי. וכן מצאתי בירושלמי [ה"ה]. וכו' המאירי בפ"י קמא, ובשם י"מ כ', שלדעת ר' יהודה אפי' מכרו מזוקק מקבל עליו לוקח לוג ומחצה למאה, ולדעת חכמים הואיל והתנה במזוקק אינו מקבל שמרים כלל, והמוכר שמן לחבירו שבמשנתנו פירושו שהתנה במזוקק, ומ"מ אם מכר שמן סתם אף לדעת חכמים מקבל לוג ומחצה למאה וכו'. ומ"מ נראה דוקא כשמסרו לו כאחד בשעת מכירתו.

מ. והאמר שמואל המשתכר אל ישתכר יותר על שתות.

בחי' הריטב"א החדשים גרס אל ישתכר פחות משתות ולא יותר משתות, [וגי' דידן הביא בשם רש"י], וכו' לפרש גירסתו, שאינו חייב להשתכר פחות משתות, ודכוותה הא דאמרין בפ' כל כתיבי הקודש [שבת קכא]. נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה, כלומר אסור לומר לו כבה (ואל תכבה) ואין חייבין לומר לו אל תכבה, ה"נ אינו חייב להשתכר פחות משתות ואסור להשתכר יותר משתות. והא דפרכינן הכא מינה, משום דכיון דשרי להשתכר עד שתות, צורבא מרבנן אין לו לוותר בזה, כי מוטב ישתכר כדינו ויאכל גיע כפיו משיהא נצרך לבריות. ועיין בחי' המיוחסים להריטב"א שפירש בשם הראב"ד, דלאו למימרא דרב יהודה היה חנוני, אלא ה"ק פריס ליה וכו' כלומר חלק להם לחנונים שימכרו אותם (שתהא זוזי כזוזא) [שיתא כוזי בזוזא], ולהכי מקשה אמאי לא הוי שרי להו להשתכר יותר, והאמר שמואל וכו'.

מ. כיון דטעון טעון.

פירוש, כל זמן שהוא שבע מבלוע ישן שכבר בתוכו, אינו בולע עוד, ואע"פ שאם ישתהה שם מעת לעת יבלע אע"פ שהוא שבע מבלוע כבר [דכבוש כמבושל], היינו ע"י שיפליט מה שבתוכו ויוכל לבלוע מחדש, מ"מ אין מנכה לו בשביל זה, כיון שעכ"פ המדה לא תהיה חסירה, דמה שיהא נחסר ע"י מה שיבלע הכלי מחדש יתמלא ממה שמפליט הבלוע כבר שלו, וע"כ אין היזק להנפקד במדה. ובזה מתורץ מה שקשה לי על מה דפריך והא א"א דלא בלע, וכי לא ידע סברא דכיון דטעון טעון, ולפי מש"כ ניחא, דהתראן גילה לו סברא חדשה שזכרתי. עכ"ל הט"ז ביו"ד [סי' צ"ג סק"ב, הו"ד בקיצור בפנ"י כאן]. [א"ה, ולפ"ז ר"נ דמוקי לה במזופפין לא ס"ל סברא זו, ויל"ע].

מ. לא אמרו שמן עכור אלא למוכר.

כ' המאירי, פירשו בו, הא לתרומה לא, כלומר לא אמרו שלא לקבל ממנו שמן עכור אלא למוכר הואיל והתנה במזוקק, שהרי לוקח מקבל עליו במכר סתם לוג ומחצה למאה, אלמא שאינו שוה כלום, אבל לתרומה תורם מזה על זה ואין בכך כלום. ואין הלכה כן, אלא לענין תרומה תורמין מן הצלול על העכור אבל לא מן העכור על הצלול, וכן ביין, הא שמרים מיהא יראה שמין בשאינו מינו הוא, ואין תרומה חלה עליו כלל. [א"ה, לכאו' דבריו בשמן עכור כפירושו לעיל מינה שהוא שמן עכור בשולי החבית סמוך לשמרים, או כפי' הרמב"ם דמיייתי שהוא שמן עכור הקופה על פני השמן, ודלא כפירש"י שהוא פסולת הגרעינים הצפין על פני המים, דלפירש"י לכאו' הוי מין בשאינו מינו כשמרים. וצ"ת].

מ. אי בעית לערובי מי הוה שרי לך.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, וא"ת מ"מ הא מצי הייב לי[ה] שמן אחר שהוא מעורב בשמרי. י"ל דמייירי בדקאמר ליה שמן זה. א"נ אפי' במוכר שמן סתם, ובדלית ליה אלא שמן מזוקק, דמדידה אית ליה למיתן ליה, למזבן משוקא ולמיתן ליה לא.

מ. בתוד"ה במזופפין. וא"ת כ"ש דבלע טפי כדאמרין לעיל וכו'.

כ' המהרש"א, לכאו' אין זה מדוקדק, דלגבי כלי חרס שאינו חפוי כלל אפשר דמזופפין אינו בלע כ"כ, ולא קאמר דמזופפין בלע טפי אלא לגבי חפוי בקירא. ויש ליישב. וכו' ע"ז המהר"ם ש"ף, דלעיל לא משני באתרא דמר חפו ובאתרא דמר לא חפו, משמע לפי שסתם חביות רגילין לחפות שישמר היין בתוכו, והמקשה דמקשה והא א"א דלא בלע, ודאי אסתם חביות מקשה דמחופין, רק הבין שמחופין בקירא וכה"ג, והשיב לו במזופפות, וע"ז הקשו כ"ש וכו'. [ולפ"ז אינו מובן האי נמי שבתוס'].

בתוד"ה לחודה. וא"ת ויתן לו מוכר ללוקח לוג ומחצה שמרים שיערב עדיין וימכור.

וז"ל חי' הריטב"א החדשים, לר' יהודה מותר לערב שמרים, פירוש מותר לערב בחבית שמרים ששפו בשוליו, אבל שמרים שפירשו מן החבית דכו"ע אסור לחזרם ולערבב שם, שמפסידין השמן ושוב אינו מזדקק, והיינו דאמר ולימא ליה אי ערבית ליה זבינתיה השתא מאי איעבד להו, כלומר דהא כיון שפרשו לית לי רשותא לערובינהו, דאי עבידנא הכי ומזבנינא ליה הוי מכר בטעות, ואי אמינא ללקוחות בפירוש שהוא כך, לא בעו למיזבן מינאי אלא בזול.

מ. בתוד"ה לדברי חכמים. א"נ סבר דאע"פ שהוא בעין שייך ביה מחילה כיון דמדדו מזוקק.

וז"ל חי' הריטב"א החדשים, תירצו בתוס' דליכא למתלי במחילה אלא בשכבר מדד ונתן לו, ומשנתנו מדברת בין בשכבר מדד ונתן לו או בשעדיין לא מדד לו אלא שהקנה לו בחליפין, ולעיל פרכינן לר' יהודה מהיכא שכבר מדד לו מיהת דנימא מחל ליה, והשתא מיירינן מדרבנן ומהיכא שהקנה לו בחליפין דליכא מחילה, אבל ר"פ סבר דמתני' לא מיירי אלא בשכבר מדד ונתן לו דאיכא טעמא דמחילה.

ואין צורך לכך דאביי סובר דבשלמא מדר' יהודה נשמע שפיר דלית ליה מחילה הכא, אבל מדרבנן אין כאן ראייה, דדילמא שאני התם דכיון דרובא קרי לצמד צמד, ודין תורה הוא למיזל בתר רובא, דע"כ אית לן למיתלי במחילה, שהרי אין הדעת טועה בזה, משא"כ בשמעתין דאיכא למיתלי שפיר שלא מחל אלא שסבר דניחא ליה ללוקח בצילא, ור"פ סבר דכיון דהתם דנחת לוקח לדעת מקחו והמחילה היא בדבר מרובה, תלינן במחילה ולא תלינן דממיעוטא הוא ולדעת בקר ירד, דינא הוא דהא דהוי ממון מועט דנתלי במחילה ולא נימא דמשום דניהוי צילא ללוקח עבד.

מא. תרגמה ר' יעקב וכו' תרגמה ר' נתן וכו'.

הקשה המהר"ם ש"ף וז"ל, אין זה תלוי בתירוצם לקושיית ר' יוחנן, דלא הו"ל רק סיפא שהניחה במקום שאינו מקומה, וגם ר' יוחנן על כרחך דמוקמי לסיפא כר"ע דבעי דעת בעלים, ור"ע גונב קאמר, צ"ל אי דס"ל

דשואל שלא מדעת וכו' או דנטל ע"מ וכו' וכשינויא דג' אמוראי, רק דחקו דהניחה למקומה משמע.

וכן הקשה הפנ"י, ותיירץ וז"ל, לענ"ד נראה דלק"מ וכו', דודאי לר' יוחנן א"ש בכל ענין, דכיון דלר' יוחנן על כרחך סיפא דמתני' לא אתיא אלא כר"ע כדקאמר בהדיא, א"כ אפי' אם נאמר דנטלה ע"מ להשתמש בה בלבד, ואפי' אי שואל שלא מדעת לא הוי גזלן, אפי"ה א"ש דחייב באחריותה, דנהי דשואל שלא מדעת לא הוי גזלן, שואל מיהא הוי וצריך להחזיר לרשות הבעלים כדמעיקרא, וזה הנפקד כיון שעבר על דעת הבעלים ונשתמש בפקדון, אנו סהדי דלא ניח"ל לבעלים עוד דליהוי שומר עליה, וכלתה לו שמירתו, אליבא דר"ע, [א"ה, עיין בל' הריטב"א דלקמן בסמוך שכ' דלכו"ע לא כלתה שמירתו], וא"כ אף אם הניחה במקום שנטלה לא הוי חזרה כלל, דהא מעיקרא היה רשות השומר הזה וידו וידיעתו כדעת ויד הבעלים ממש, אבל עכשיו דכלתה לו שמירתו, תו לא הוי רשות הבעלים כלל וכו', משא"כ השתא דמוקי הני אמוראי למתני' כר' ישמעאל, ולר' ישמעאל אפי' בשומר שגנב מרשותו סובר דלא כלתה שמירתו, ורשותו הו"ל כרשות בעלים ודעתו כדעת הבעלים, א"כ אי ס"ד דלא נטלה אלא לשם שאלה בלבד, ודאי הוי סגי לה בהשבה כל דהו כדפירש"י, משו"ה צריכי לאוקמה בחד מהני גווי בענין דליהוי גזלן, דמשו"ה מחייב ליה ר' ישמעאל כשהחזירה למקום שאינה מקומה מגזיה"כ דוהשיב את הגזילה כדפירש"י.

מא. וקא סבר שואל שלא מדעת גזלן הוי.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פי' ובעי השבה מעליא ליד הבעלים או למקומה, שלא פטר ר' ישמעאל אלא במחזיר למקום שגנב, דאילו למ"ד שואל הוי, אע"ג דכולהו שומרים צריכי דעת כדכתיבנא בפ' אלו מציאות [לא. בד"ה דאמר ר"א], כיון דאמרת דשואל הוי, דכו"ע לא כלתה שמירתו וא"צ דעת בעלים, ואפי' לא החזירה למקומה ממש פטור כיון שהיה שומר עליה מתחילה כגון משנתניו, דכיון שלא נעשה עליו גזלן וחזרה לרשותו כחזרה לרשות הבעלים ממש חשיבא, ולא בעי ר' ישמעאל שיחזיר למקום שגנב אלא בשומר שנעשה גנב או גזלן, ולהכי אוקמוה הכא דסבר גזלן הוי, דאילו לענין חיוב אונסין, אפי' למ"ד שואל הוי חייב הוא בכל אונסין, ואפי' במתה מחמת מלאכה, דלא שייך לומר בהא לאו לאוקומה בכילתא שייחיה. [שהרי לא הושאלה לו לכולם. ל' המאירי].

מא. וקא סבר שואל שלא מדעת גזלן הוי וכו', וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה.

הקשה הפנ"י, דאף אם שואל שלא מדעת לא הוי כגזלן, אפי"ה מצי לאוקמי שפיר, דהא פושע מיהא הוי במה שנטלה לצורכו, והו"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס דקיי"ל דחייב היכא שבא האונס מחמת הפשיעה, וא"כ ה"נ אפשר שאילו היתה במקומה הראשון לא היתה משתברת. [א"ה, ומיה"ט יש לדון דאפי' ברישא יתחייב, דאע"ג דלא ייחדו לה הבעלים מקום, מ"מ יש לתלות דבמקומה הראשון לא היתה משתברת, כי היכי דתלין מיתת בהמה בשינוי מקום [כדלעיל לו:], אע"ג דמסתמא לא ייחדו לה הבעלים מקום לומר שלא תצא לרעות באגם]. ואפשר דמתני' משמע ליה בכל ענין, אפי' היכא שאין לתלות כלל השבירה מחמת שינוי המקום. ובהגהות ברוך טעם הניח קושייתו בצ"ע, דהכא אף בשעה שמשתמש בה לצרכו אינו מגרע בשמירתה, ואפשר דבכה"ג אינו בכלל תחילתו בפשיעה.

מא. ומשום דהניח מקלו ותרמילו עליה חייב, הא שקלינהו.

כ' הרשב"א, ואי קשיא כי שקלינהו מאי הוי, הא צריך דעת הבעלים כר"ע, וקי"ל כוותיה. כבר תירצה רש"י ז"ל בפירושו משום דאוקימנא למתני' כר' ישמעאל דאמר א"צ דעת בעלים, מוקמינן נמי הא כוותיה, דבעינן לאוקמה לדברי הכל. אבל הראב"ד ז"ל פירש, משום דהניח מקלו ותרמילו עליה פעם אחת חייב, והלא אין דרכן של בני"א להקפיד בכך, ואין שם חסרון ונזק כלל. ואוקמה שמואל בעודן עליו, כלומר שהוא רגיל לעשות כן כל שעה ולהניחם עליה זמן מרובה, וכגון זה הבעלים מקפידים בכך ושליחות יד היא.

וקשה לי קצת, דאם אינה מכחשת מחמת כן לעולם, מה היא הקפדתו של בעלים יותר כשהוא עושה כן תדיר משאינו עושה אלא פעם אחת, ואם היא מכחשת בכך, היכי מקשה בהדיא והלא לא חסרה, הא כיון דאוקימנא בעודן עליו הרי דרכה להכחיש בכך. ודברי רש"י ז"ל נראין לי עיקר. [ועיין בחי' הריטב"א החדשים שהביא פי' הראב"ד, וכ' בתו"ד וז"ל, שהוא רגיל לעשות כן תדיר להניח עליה זמן מרובה עד כדי שראוי לחסרה ולהכחיש בכך, שהבעלים מקפידין בכך וכו', ואע"פ שעדיין לא חסרה].

מא. שואל שלא מדעת גזלן הוי.

בקוב"ש בב"ב [אות שי"ב] הקשה, כיון שלקח שלא מדעת בעלים, למה לא יהא נעשה גנב להתחייב בכפל, וברמב"ם [ריש פ"ז מהל' גניבה] כ', אע"פ שהמודד או השוקל חסר גונב, אינו משלם כפל וכו', והטעם כ' בקרית ספר להמב"ט, משום דבידו לידע ולשקול, אבל בשואל שלא מדעת ליכא הך טעמא, דהא לא ידע מלקיחת החפץ, כמו בכל גניבה דעלמא. ובב"ק [אות פ"ה] כ', ושמא י"ל דגנב לא הוי אלא היכא דמיטמר נפשיה במתכוין, ואילו ראו הבעלים לא היה לוקח, אבל בשואל שלא מדעת, אינו מתכוין לעשות בסתר, אלא שבמקרה לא נזדמן אדם בשעת מעשה. [ולפ"ז היכא שלא היה משתמש בפני הבעלים, ורק משום שאין הבעלים יודעים משתמש, יתחייב כפל. ויל"ע].

מא. דיקא נמי דקתני שהכיסה במקל.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, יש שפירשו מדנקט רב משיכה זו ולא קאמר משיכה אחרית, מכלל דע"י המקל משכה והכיסה בהנחתו עליה. וי"מ דדייק לה מדלא קאמר שהכיסה לחוד, וקאמר לישנא יתירא שהכיסה במקל, למימר דבהנחת המקל עליה הכיסה והכחשה. ואת' ותיפוק ליה משום הכחשת הכשה גופה בלא הנחת מקלו ותרמילו עליה דקתני הכא. וי"ל דמה הנאה יש לו בחסרון זה, וכל שאין לו בה הנאה, אין כאן שליחות יד אלא מזיק בעלמא, שאינו חייב באונסין אלא שהוא חייב לשלם מה שהזיק. וכ"כ הנימוק"י ז"ל, ודוקא שמחסר להנאת עצמו, אבל אם אינו נהנה בו, אלא כגון השופך יין מן החבית והולך לאיבוד, אינו חייב אלא במה שהזיק מדין מזיק. [ויל"ע היכא שאין הנאה באה מן החסרון, אבל גורמת חסרון, כגון שנטל מגופת החבית כדי לכסות בה חבית שלו, ונתקלקל היין שבה מחמת שאינו מכוסה, אי חייב באונסיה כדון שליחות יד, או רק בדמי הנזק].

מא. ברש"י ד"ה והא לא חסרה. ואי קשיא דלמא וכו' משום שואל שלא מדעת וכו', לא היא וכו' אבל בעלי חיים המכחישים וכו' שליחות יד היא.

והקשה ע"ז בתוס' הרא"ש, וכי משום דבע"ח כחשי מחמת מלאכה גריעי משאר דברים דלא כחשי, ואם א"א לחייבם משום שליחות יד בלא חסרון, לא נחייב משום שואל שלא מדעת, אתמהא. ונראה לפרש דלא חשיב הכא שואל שלא מדעת בדבר מועט, דלא קפדי אינשי בהנחת מקלו ותרמילו שיעשה שואל בכך, ולא מחייב אלא מטעם שליחות יד, וגזיה"כ הוא. ובחי' המיוחסים להריטב"א כ' בשם הראב"ד, דחד טעמא ניהו, דמ"ד שואל שלא מדעת גזלן הוי, משום שליחות יד הוא, וס"ל שליחות יד אינה צריכה חסרון, דהשתא בשאינו מתכוין לחסרה אלא להשתמש בה בלחוד מקרי גזלן, כ"ש כשהגביה ע"מ לחסרה ואע"פ שלא נשתמש בה כלל, כיון שדעתו לחסרה, הלכך אכתי מצי (למוכח) [להוכיח] דס"ל לרב שליחות יד א"צ חסרון, דנהי דמ"ד אינה צריכה חסרון מצי למימר דשואל שלא מדעת שואל הוי, כדמשמע לקמן בשמעתין [מג]. בבית הלל אומרינן כשעת הוצאה, אבל ודאי דמ"ד שואל שלא מדעת גזלן הוי, על כרחין ס"ל שליחות יד א"צ חסרון.

וז"ל הרמב"ן במלחמות, יש לי להשיב, ונימא שואל שלא מדעת הוא, ושואל הוי, ומשו"ה חייב בשעודן עליו, שהרי השואל חייב באונסין, ולעולם אימא לך שליחות יד צריכה חסרון, ואין ספק דאפי' למ"ד שליחות יד צריכה חסרון, דשואל שלא מדעת שואל הוי או גזלן הוי אע"פ שלא חסרה, הילכך כשהוא משתמש בה ולא כלתה שאלתו חייב באונסין, והיכי שמעינן מינה שליחות יד אינה צריכה חסרון. זו שאלה שאל רבינו שלמה ז"ל וכו'.

וג'ל דשואל שלא מדעת לא שואל הוי ולא גזלן הוי עד שיתכוין לשאול, כגון שטלטלה ממקומה שלא לצורך, וכגון ההיא דפ' הספינה [פח]. כגון שנטלה למוד בה לאחרים, דכיון שהוא מתכוין להשתמש בה לעצמו, נעשה עליה שואל או גזלן, אבל רועה שהניח מקלו ותרמילו עליה, אינו מתכוין לשאול ולא הוציאה מרשות הבעלים כלל, שהרי בהמה הולכת היא עם העדר ורועה באפר במקום שדעת הבעלים שתהא שם, וכיון שאינו משנה ממלאכת הבעלים אלא שהוא משתמש בה עמהם כאחר [אצ"ל כאחד], לא נעשה עליה לא שואל ולא גזלן, [וז"ל הפנ"י בשמו, כיון דלאו כל הנאה שלו, שהרי משתמש בהמה דרך הילוכה שהיא רועה בשדה, והו"ל לצרכה ולצרכה], אלא שולח יד בפקדון הואיל ומשתמש בה וכו'.

מא: קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה.

הקשה הרש"ש, ל"ל להזכיר שבועה בכאן, אפי' אם היה חייב כפל בלא שבועה, מ"מ אין זה עד שיטעון בשקר ואח"כ יבואו עדים, ושומר שכו חייב בקרן אפי' אם טוען באמת ואף אם יש עדים כדבריו.

מא: לא תאמר שליחות יד וכו', ותיתי משואל וכו'.

כ' הגרע"א, קשה לי, הא איצטריך דמשום מקצת יתחייב על כולו. גם תמוה לי, לפי האמת דקיי"ל שואל שלא מדעת גזלן, מהיכא נפקא לך, אם ילפינן משואל מדעת, נימא דיו ויהיה פטור בבעלים, ואי דילפינן משליחות יד, הא התם בעינן דוקא חסרון, ועכ"פ ע"מ לחסר, [א"ה, עיין בל' הראב"ד [הו"ד ע"ד רש"י לעיל מא. בד"ה והא לא חסרה] שכ', דמ"ד שואל שלא מדעת גזלן הוא, משום שליחות יד הוא, וס"ל שליחות יד אינה צריכה חסרון. עכ"ל. אמנם דברי הגרע"א לשא"ר שם], ובהכרח דידיענין זה מסברא, וא"כ עדיין קשה, למה לי קרא בשליחות יד, נילף משואל שלא מדעת. וצע"ג.

מא: ומה שואל דלדעת בעלים קא עביד, שלח בה יד חייב וכו'.

כ' המאירי, כבר ביארנו למעלה שיש מי שאומר שהשכירות והשאלה אין בה טענת שליחות יד. ושמא אתה נמלך לסתור דבריהם ממה שאמרו כאן ומה שואל דלדעת בעלים קעביד שולח בה יד חייב וכו', ואין זה ראייה, שבזו אף במלאכתו הוא אומר כן, כלומר ומה שואל שאין שליחות יד שלו והיא עשיית המלאכה אלא מדעת בעלים, שהרי בשבילה הוא שואלה, אעפ"כ חייב באונסיה, שומר חנם ושכר שלא מדעת בעלים שולחים בה יד לעשות בה מלאכה לא כ"ש שיתחייבו באונסיה, ונמצא שאין כאן ראייה. אלא שמ"מ יראה שכל ששלח זה יד למה שלא שאלה בשבילו, נתחייב בכל.

מב. או שמסרם לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי.

הרמב"ן פירש דבפניהם היינו בפני הכספים, וש"מ הא נעל בפניהם כראוי כגון בשדה תיבה ומגדל המונחים בביתו במקום המוצנע ורגיל ליתן בהם את שלו פטור, וכן הגירסא בהלכות או שנעל. ורש"י ז"ל פירש בפני הקטנים, וכן הלשון הזה בכל מקום נעל בפניו ובפניהם, בפני בעלי חיים שלא יצאו. ומיהו א"כ היכי אמרינן בגמ' בשלמא כולהו שלא שמר כדרך השומרים, מאי כולהו, הרי אין במשנתנו אלא שמירה אחת וכו', ובירושלמי נמי משמע דהא דקתני מתני' נעל בפניהם בפני הכספים קאמר, וכיון שכן נמצינו למדים ממשנתנו שיש להם שמירה בלא קרקע, ואף לדברי רש"י ז"ל שמעינן במתני' כן, שהרי אין הקטנים מועילין בשמירתן כלום, ואעפ"כ אם נעל בפניהם כראוי פטור וכו', אא"כ נאמר דמתני' בשפירש לו שהוא צריך להם ולא יקברם וכו'.

ובחי' המיוחסים להריטב"א לקמן [בד"ה אמר שמואל] גרס הכא כרש"י, והקשה מהא דשמואל וכו' ז"ל, דכיון שמסרן לבניו ליכא למיחש שיגנבו אותם מידם, דהא צווחי ואמרי, ואי משום אבידה, הא נעל בפניהם כראוי, אבל כי מנח להו בקופסא ובדלוסקמא איכא למיחש לגנבי עד שיתנם בקרקע. ואית דאוקמי מעות דמתני' במעות של נחושת, שאינן צריכין שמירה כולי האי. ולא נהירא, דהא אמרינן לקמן ואי צורבא מרבנן הוא אמר דילמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא וכו'. ושוב הביא כהרמב"ן.

מב. אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין וכו', אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו וכו'.

כ' המהרש"א בח"א, כוונת הענין הוא אחד, אבל משמעות דורשין איכא ביניהו, מ"ד בדבר הסמוי וכו' דריש "באסמין" מלשון סימוי עין, ומ"ד אלא בדבר שהעין וכו' משמע ליה "באסמין" כפשוטו מלשון אוצר, [א"ה, וכ"מ לכא' מרש"י], דבדבר המונח באוצר ואין העין שולט בו, הברכה מצויה. ועו"ל דדריש ליה ממלת "אתך" שהוא מיותר, דבר שהוא אתך ואין אחר שולט בו, הברכה מצויה בו.

וז"ל חי' המיוחסים להריטב"א, בדבר שאין העין שולט, פי' מילתא דלית ליה נפחא ואין ניכר לעולם, כדאמרינן בפסחים [נ:]: המשתכר בקנים ובקנקנים אינו רואה סימן ברכה לעולם, משום דנפיש נפחיהו ושולטא בהו עינא בישא, ודריש מ"אתך" דבר שהוא אתך ואין ידוע לעולם. ובבן יהוידע פירש, דסמוי מן העין היינו עין החושית, שאין העין רואה אותו ע"י שהוא מכוסה, אבל אין העין שולטת בו היינו שיכסנו גם מעין השכלית, שלא ידעו בו בני אדם.

מב. ההולך למוד את גורנו אומר יה"ר מלפניך וכו', התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה וכו'.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, ודאי הא[ן] ברכה לשעתיד קאמר שישלח, דאי הודאה הוא ולשעבר, מכי מדיד נמי מצי בריך, ומאי שייך למימר שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, אלא ודאי לעתיד היא, והברכה שמתברך ורבה מאליו. וז"ל חי' הריטב"א החדשים, פירוש ברכה שלימה בשם ומלכות, דאי לא לאו ברכה היא וכו'. ודעת הרמב"ן שלא חייבו ברכה זו אלא בהולך להפריש תרומות ומעשרות, שהבטיח הקב"ה בברכתו עליהם שנא' הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די, וע"כ תקנו בו ברכה זו לומר שהבטחתו של הקב"ה קיימת ואין זו ברכה לבטלה.

והמהרש"א בח"א כ' מתחילה דמייירי בין במודד למכור ובין במודד למעשרות, ושוב הביא ד' הרמב"ן, וכ' ע"ז, ואיכא למימר דמשום מדידה אחרת כגון למכור, כיון דלא חייב בה, לא תקנו בקשה זו, דהא אם לא היה מודד היתה הברכה חל אף לעולם בכרי הזה, אבל במעשרות כיון דעל כרחו חייב במדידה משום מצות מעשר, כדי שלא תבא תקלה ע"י מדידתה, תקנו הבקשה והברכה שיחול הברכה קודם המדידה. ועיין בפנ"י שכ' [אסיפא דברייתא שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול וכו'] וז"ל, ואע"ג דכתיב הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וכתוב בתריה והריקותי לכם ברכה עד בלי די, וגבי מעשר לא סגי בלא מדה או משקל או מנין וכו', איכא למימר דהאי והריקותי ברכה לא קאי על אותה תבואה שניטל המעשר ממנה, אלא שבשביל זכות המעשר יתברכו לו תבואות אחרות שבשדות לשנה הבאה, כדמשמע בפסיקתא דעשר תעשר.

מב. אמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע.

כ' הרמב"ן, מצאתי בשם הר"י אברגילוני ז"ל, קבלנו מרבתינו דודאי הלכתא כשמואל, אבל אמרו שלא אמר שמואל אלא במקום שהגנבים מצויים או אנשים, אבל במקום דליכא כל הני, אין עליו לכסותם בקרקע, אלא מניחם במקום ששומר שאר מעותיו, דלא עדיף מדידה, הילכך נותנם במקום השמור לו ואין עליו יותר וכו'. ע"כ דברי הרב ז"ל. וכיון שקבלה היא נקבל בסבר פנים יפות וכו', והיינו דאמרינן והאינדא דשכיחי גושואי וטפוחאי ופרומאי אין להם שמירה בקרקע, אלמא הכל לפי הזמן הכל לפי המקום, ודברי שמואל אינן גזירה אלא דברי טעם, שכך דרך שמירתן באותו הזמן ובאותו המקום.

מב. ומודי שמואל בערב שבת בין השמשות דלא אטרחוהו רבנן.

כ' בחי' במיוחסים להריטב"א, לא גרסי' בין השמשות, דפשיטא הוא דלא אטרחוהו, וגם הוא אין לו לטלטלם ולחפור בקרקע, דהא ספק שבת הוא. ואי גרסינן לה, לא בעי למימר בין השמשות ממש, אלא סמוך לבין השמשות, כגון מן המנחה ולמעלה שהוא טרוד בצרכי שבת, ומשו"ה לא

אטרחרוהו. [א"ה, עיין בב"ק לב. דהמזיק בשעה שרץ ברה"ר בערב שבת בין השמשות פטור, מפני שרץ ברשות למהר לטרוח ולהכין צרכי שבת, וכ' בהגה"א שם [סי' י"א] בשם אור"ז דהינו מחצית היום ולמעה].

מב. ואי צורבא מרבנן הוא סבר דלמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא.

ופירש"י אי צורבא מרבנן הוא המפקיד, אמר השומר דלמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא להכי לא קברינהו. וכן נקט הרה"מ בשו"ת הרמב"ם [פ"ד מהל' שאלה ופקדון ה"ה], וכ' עוד ז"ל, והענין שהיה היין להם ביוקר, ולא היו כולם מבדילין על היין, ואפשר שהיו שומעין מאחרים ויוצאין, וזה שהוא ת"ח רוצה לברך הוא בעצמו. אבל בחי' המיוחסים להריטב"א כ' בשם הרמב"ם, דאם ת"ח הוא הנפקד אינו חייב עד שישא אחר שיבדיל כדי לקברן, [וכ"נ לכאוף שהבין הראב"ד], וכ' עוד דנראה דלא גרס דילמא מיבעי ליה זוזי. והלח"מ נתקשה בזה לגי' דידן, וכ' דה"ק דסבר דילמא יצטרך זוזי להבדלה וילך למפקיד לבקש ממנו רשות להלוותם לו, יעו"ש. ובמל"מ כ' כהרה"מ דאמפקיד קאי, דאם הוא ת"ח וידע הנפקד שעדיין לא הבדיל, אינו חייב לקברן עד שיבדיל, אבל הנפקד חייב להבדיל מיד כדי לקברם.

ועיין ברא"ש [סי' כ"א] שפי' כרש"י, והוסיף דאין חייב לקברן עד אור הבוקר. [ולכאוף טעמו משום דעיקר זמן הבדלה הוא בליל מוצ"ש, ולא מיבעיא לשי' רבינו יהודה שהסכים עמו הרא"ש ריש פ"ג דברכות [סי' ב'] דהבדלה למחר בבוקר אינה אלא תשלומין, [ואם היה אונן בלילה אינו מבדיל עוד], אלא אף לשי' מהר"ם שהביא שם דמבדיל והולך כל השבת כולה, דאינו בתורת תשלומין, מ"מ חייב להבדיל במוצ"ש ואינו רשאי לדחות ההבדלה למחר, משום שזה מצוה מיחדת שההבדלה תהא מיד בצאת השבת, כעין מילה בזמנה, כמו שביאר בקה"י שם סי' ט"ו].

מב. כל לא ידענא פשיעותא היא.

הקשה בחי' המיוחסים להריטב"א, א"כ היכי אשכחן אבידה דשומר חנם מיפטר בה, אי דאמר לא ידענא היכא אובתינהו, פשיעה היא כדאמרין הכא, אי דאמר בדוכתא פלן אובתינהו ולא ידענא מאן נסבינהו, גניבה היא. וי"ל דלא איקרי גניבה אלא היכא דידע שנכנסו שם גנבים ולקחוהו, אבל הכא אפשר שנשמטה במקום או בני ביתו לקחוהו. והראב"ד ז"ל פי', כל לא ידענא פשיעותא היא, (דאיזו) [ואיזו] אבידה ששומר חנם פטור, שאומר בכאן הנחתיה ונעלתי בפניה כראוי או שמסרתיה לאנשי ביתי, ולא ידעתי עד שנפתחה הדלת וברחה לה הבהמה, או שהיתה הבהמה רועה בשדה וברחה והלכה לה, ומעות וכלים נמי, [דאיירי בהו קרא דשומר חנם שאומר נגנבה], שהניחם במקום ידוע בביתו וכשבא לא מצאם.

וז"ל המאירי, ושמא אין שם גניבה נאמר אלא בשיצא קול גניבה או אמתלת גניבה, וזה שאינו יודע מי נטלה נקראת אבידה. [ולכאוף נפק"מ בכ"ז גם לענין כפל דטוען טענת גנב]. ומ"מ יש מי שפירש שלא נאמר לא ידענא פשיעותא היא אלא כשאומר לא ידעתי אם הנחתים במקום המשתמר אם לאו, הא אם אמר ידעתי שבמקום המשתמר הנחתים אבל אינו זכור המקום, אין זה פשיעה, והרי היא אבידה.

מב. בתוד"ה אמר שמואל. צ"ע אם שמרם בקרקע ונגנבו משם, אם שומר שכר חייב, ובפ' הכונס וכו'.

וז"ל הרמב"ן, איכא דאמרי דבקרקע יש להם שמירה אפי' בשומר שכר, ואיכא דאמרי בשומר שכר לעולם אין להם שמירה עד שיהא יושב ומשמר וכו', ואיכא מאן דסבר בשאר מילי חייב, אבל גבי כספים שהטמינם בקרקע, אין לך אונס גדול מזה ואף שומר שכר פטור, והא דקשיא ליה לרב יוסף הא דר' יוחנן פ' הכונס, משום דבעי לאוקמה בהכי ולא לומר בלסטטים מזוין וקסבר גנב הוא, ועוד דבכל מילי נמי מצי לאוקמה ובשהטמין בקרקע, שכל דבר יכול להטמין חוץ מבעלי חיים, [א"ה, עיין ל' תוס' הרא"ש [בד"ה כספים] שכ' דשאר מטלטלי מתקלקלין בקרקע], ולבעלי חיים עצמן א"א שלא יהא להם שמירה מעולה כשמירת קרקע לכספים.

ומיהו תימה הוא אם קפץ עליו חולי או אירעו אונס אחר בגופו ומחמת אונס נגנב, היאך אתה יכול לחייבו, א"כ מצינו שומר שכר חייב באונסין,

אלא ודאי מודינא באונסין כגון אלו שהוא פטור, למה זה דומה, שבאו עליו לסטים ונשבה ואח"כ בא גנב ונגנבה, שבדאי פטור, שהוא בכלל אונסין מאחר שהוא אינו יכול לשמור ולהציל וכו', ואפשר שאם טען טענת אלו ונמצא שהוא גנבה, אינו משלם תשלומי כפל, דכיון שהוא טוען נאנסתי בגופי ולא יכולתי לשמור, כטוען לא נעשיתי לך שומר לאותה שעה שנגנבה, שאינו משלם תשלומי כפל, שלא מצינו תשלומי כפל אלא בשומר שהוא חייב לשמור וטען ששמרתי כראוי, אבל זה מכיון שנאנס נפטרו מן השמירה לגמרי. וזה צ"ע.

מב. בתוד"ה אמר שמואל. ונראה דכיון דאתי שואל מק"ו דשומר שכר וכו', ודין לבא מן הדין להיות כנדון וכו'.

הקשה המהרש"א, א"כ מאי פריך מלסטטים מזוין, דכיון דלא אתי שואל אלא אלא מק"ו משומר שכר, אין לחייבו בלסטטים מזוין דהוי גניבת אונס בקרן, ודין לבא מן הדין להיות כנדון, דשומר שכר פטור בלסטטים מזוין וכו'. וכ' ע"ז הפנ"י, ולא דק, דלסטטים מזוין היינו שבויה דכתיב להדיא, כמש"כ תוס' ס"פ הכונס [נז. בד"ה כגון]. אמנם בקרני ראם ביאר ד' המהרש"א, דאף דשבויה חייב בשואל, מ"מ היינו בגלן מבורר, משא"כ לסטטים מזוין דמיטמר מאינשי דהוי כגנב, דיו וכו', וטעמא דמילתא, דכיון דמיטמר מאינשי, בעה"ב יכול לרדוף אחריו, וזה טעמא דמילתא דס"ד דשואל פטור מגניבה אף שחייב במתה, משום דגניבה אפשר בחזרה.

מב. נימא לה לאימיה זילי שלימי וכו'.

כ' הרמב"ן, פי' משום דלא קברתינהו, אמרה דלא אמר לי דלאו דידיה נינהו, וכסבורה הייתי שהן שלו ושיהא צריך להם להוצאה, ולפיכך לא קברתיים, שאילו פשעה לגבי ברא, היתה משלמת לראשון כדין תחזור פרה לבעלים, נימא ליה אמאי לא אמרת, אמר כ"ש דכי אמנא לה דדידי נינהו טפי מזדהרא בהו, והייתי סבור שתקברם, שתדע מאליה כי לקברם מסרתים לה, שאילו הייתי צריך להוציאם, לא הייתי מוציאם מרשותי, [והרא"ש [סי' כ"ג] כ' וז"ל, ומספיקא שלא ידעה אם הם מעות העומדים להוציא או לסחורה, היה לה לקוברן]. ואין כאן פשיעה, וראוי לפטור שומר חנם בכל, שזה שומר חנם היה. [אבל שומר שכר לא מיפטר, שהיה לו לפרש כן. נימוק"י בשם הר"ן].

ובחי' המיוחסים להריטב"א כ', דהאי איתתא פעמים שקוברת מעותיה ופעמים שמנחתם בקרטליתא, ומשו"ה טעין כ"ש דאי אמרי לה דדידי נינהו טפי מזדהרא בהן להניחן תחת הקרקע, כיון שפעמים שהיה דרכה בכך. א"נ איירי כגון שזה האיש הנפקד היה דרכו לטמון מעותיו תחת הקרקע, ומשו"ה מחייבין ליה כשלא אמר פקדון נינהו כדי שתתנם תחת הקרקע כמו שהיה דרכו, ואיהו טעין כ"ש דכי אמרי לה דדידי נינהו מזדהרא טפי, כיון שהיתה יודעת מנהגי שאני טומן מעותי תחת הקרקע.

מב. משתבע איהו דהנהו זוזי אשלמינהו לאימיה.

כ' הרמב"ן והרשב"א, משום דזוזי לאו דבר מסוים הוא, ואימיה לא הוה ידעא אי הנהו זוזי ממש דאפקידו גביה אינהו נינהו דאפקיד לה איהו, הלכך משתבע איהו דהנהו גופייהו הוא דאפקיד לה, אבל בדבר מסוים כגון כלי או כסות וכיוצא באלו, שני נשבע ולא ראשון. והרא"ש [בתוספותיו, ובפסקיו סי' כ"ג] כ' וז"ל, משתבע איהו וכו' היינו שבועת שומרים שלא פשע בהן. [ומשמע דעיקר שבועה זו עליה דידיה רמ"א].

מב. ומשתבעא אימיה דהנהו זוזי אובתינהו בקרטליתא.

כ' הרא"ש [בתוספותיו, ובפסקיו סי' כ"ג], אבל לא מחייבא לאשתבועי דלא אמר לה דלאו דידיה ננהו, ואע"ג דטענה זו גורמת כל הפטור, דמי יזיקנה לידי שבועה זו, אין המפקיד יכול לטעון אלא שמא אמר לה, והיא טוענת ודאי שלא אמר לה, [ועיין בהגרע"א בגליון השו"ע [סי' רצ"א בש"ק ס"ק ל"ד] שביאר, דכוונת הרא"ש דיכולה לומר לאו בע"ד דידי את, ואיני צריך להאמין לך שהוא מעות שלך, ואינך יכול להשביעני בטענת ספק דשמא ידוע לי דאתה בע"ד שלי שאמר לי בני שהוא מעות שלך. ולפ"ז גם ע"י גלגול אין יכול להשביעה, דהיא אומרת לאו בע"ד דידי את, ושבועה הוא נגד בני, ואין כאן גלגול], וגם בנה מודה לה. עכ"ל הרא"ש. אבל המאירי כ', ויראה

שמשיבועין אותה ג"כ שלא ידעה שהם של פקדון. [ועיין בפ"ח אות א'] דמה שהוסיף הרא"ש וגם בנה מודה לה, לומר דמשו"ה אין לגלגל. וכ"כ המהר"ם שיי"ף [בד"ה ומשלמין], והוסיף דבלא"ה עיין בסי' צ"ד ס"ב דאין מגלגלין טענת שמא של תובע אלא במה שיש רגלים לדבר].

מב: נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים, אמר אנא לבקרא מסרתיה.

כ' הרמב"ן, תימה הוא אפוטרופוס זה שלקחו, אמאי לא משלם, נהי נמי דלא פשע בתר הכי, מיהו בשעה שלקחו הו"ל לעיוני, ואפי' שוויה שליח בעלמא. ואפשר משום דלא מינכר ביה, ויש שאוכלין בהנהו ככי דהוה ליה, וזה שלא אכל ומת, איגלאי מילתא דמשום ככי דלא הוה ליה מית. או שהדבר צריך לבקיאין, ורוב אינן בקיאין, ואין כאן פשיעה. ואחרים אמרו דמילתא דלא שכיחא היא, ולא הו"ל לאסוקי שמא ניטלו שיניו, ולא הו"ל לעיוני, אלא בתר דהוה ברשותיה, הו"ל לעיוני אם אכיל אי לא.

והרשב"א כ', ומסתברא לי דהיינו דאומר אנא לבקר מסרתיה, לומר דכיון דאיכא בקרא, אבקרא רמיא מילתא לעיוני, ומשום דהא אפוטרופא ידע דבקרא מעיין בה, וכאילו אמר ליה אפוטרופא לבקרא האי תורא עיין ביה אי אית ליה ככי ושיניו אי לא. וז"ל הרא"ש [סי' כ"ד], נימא לאפוטרופא זיל שלים כי פשע שהיה לו לראות אם היו לו שיניים, אמר אנא לבקרא מסרתיה ועליו סמכתי, כי הוא מחוייב לראות, כי הוא שומר שכר, ואילו אמר לי, הייתי מחזירו אני, ולא פשעתי.

מב: מכדי בקרא שומר שכר דיתמי הוא, איבעי ליה לעיוני.

כ' הרשב"א, איכא למידק דמהכא משמע דאי שומר חנם הוא פטור, א"כ היכי אמרינן לימא ליה לאפוטרופא זיל שלים, ולא פטרינן ליה אלא משום דאמר אנא לבקרא מסרתיה. וי"ל דאי לאו דמסריה אפוטרופא לבקרא ולא אוקמיה ביני תורי ושדא ליה אוכלא ולא אכל, פושע גמור הוה וחייב וכו'. ויש מי שפירשה לזו באפוטרופא שמנוהו ב"ד, דחשבינן ליה כשומר שכר משום פרוטה דרב יוסף וכו', ואף כאן כ"כ הראב"ד ז"ל.

מב: דאשכחוהו למריה דתורא, ושקול יתמי זוזי מיניה.

כ' הרא"ש [בתוספותיו, ובפסקיו סי' כ"ד], וכגון שפירשו שקנאוהו לרדיא, דאל"ה מצי למימר לשחיטה מכרתי מיפטר, וכשמואל בריש שור שנגח את הפרה [מו]. ובריש המוכר פירות [צב]. גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. א"נ סתם יתמי כגברא דזבין לרדיא. א"נ אפי' מכרו לשחיטה הוי מקח טעות, דצריך לחיות עד יום השוק, וזה לא היה יכול לחיות.

מב: הלכך משתבע איהו דלא הוה ידע, ומשלם בקרא וכו'.

כ' הרמב"ן, תמהו רבים אמאי מהימן ספסירא לישבע וליטול, הרי זה אומר לחבירו איני יודע אם נתחייבתי לך ממון מעולם, וקיי"ל פטור, ולמה הוא דומה, למה ששינו [לקמן צז]. שאולה מתה, בשעה שהיתה שאולה מתה, והלה אומר איני יודע דתנן חייב, ואקשינן עלה לימא תיהו תיובתיה דר"נ, ואוקמינן כגון שיש עסק שבועה ביניהם, אלמא אי לאו הכי פטור, ה"נ אינו יודע אם חייב בפשיעה זו אם לאו. ונראה שרש"י ז"ל מפרש שאחר

שמתה שקול יתמי זוזי מיניה, דאמרי ליה מקח טעות הוא, וכיון שכבר מתה, נתחייב השומר לשלם ליתומים, והם אינם עושים סחורה בממונו, ומשלם לספסירא כיון שכבר נתחייב הבקרא לשלם. ומיהו ספסירא לא שקיל אלא בשבועה, שמא הוי ידע ואינו ראוי ליטול כלום שהוא הפסיד לעצמו. זהו פירוש לפירושו.

ואפשר שהדין כן הוא נותן, שכיון שלא שמר כראוי והרי חיובו של שומר בפניו, אע"פ שהוא טוען על הבעלים שהם עצמן נמי פשעו בשלהן, אינו נפטר בכך, כיון דשמא טען עלייהו, דאין ספק שלהם מוציא מידי ודאי, וזו אינה ראייה למשנתניו, דהתם אינו יודע שנעשה עליה שואל בשעה שמתה, אבל זה מודה בחיובו ורוצה ליפטר בפשיעת בעלים בשלהם. [ועיין בחי'הריטב"א החדשים שכ' בשמו, דכל דבר שיש בו ספק אם צריך שמירה ממנו אם לאו, חייב לשמרו ממנו, ואם לאו פושע הוא, דספיקו כודאו, שאין ספק מוציא מידי ודאי].

והקשה ע"ז הרשב"א, א"כ אפי' בגברא דלאו ספסירא ליחייב בקרא, דהא פשיעת הבעלים בספק. ושמא גברא דלאו ספסירא חזקה מיחזא חזא ופושע הוא עכשיו בשלו. והנכון מה שפירש"י ז"ל וכו'. והראב"ד ז"ל פי' [טעמא דנשבע הספסירא], משום הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, ואע"פ שהבקרא משלם משלו, במקום היתומים הוא עומד, שהיתומים כשומרי שכר לספסירא, לפי שהן חייבים לשמור, שהרי הוא עומד לחזור לבעליו וליטול את שלהן מהמוכר, ובאחריותו הוא עד שיחזור לבעליו מפני מעותיהם, והבקרא שומר שכר ליתומים ונכנס תחתיהם לשמירה. וטעמו של הרב ז"ל צ"ע. עכ"ל הרשב"א.

מב: נימא ליה לדידיה זיל שלים, אמר אנא אמרי ליה מהאי רמי, נימא ליה לסרסיה זיל שלים, אמר לא אמר לי מהא רמי ומהאי לא תירמי.

וביאר המאירי, הואיל ולשון זה קצת בני אדם דנין אותו כקפידא ושלא ליטול מן האחר, וקצתם דנין אותו כמראה מקום, נפטרו שניהם וכו', ופטרו את השליח הואיל ולשון זה יש לדונו כמראה מקום לבד, ופטרו את הנפקד הואיל ויש לדונו בקפידא וכו'. וז"ל חי' הריטב"א החדשים, פירוש דאע"ג דסרסיה שומר שכר הוא במלאכתו, מ"מ כיון שהוא לא היה שומר על הכרי, אין שמירתו בענין אלא כשומר חנם, ויכול למימר סבור הייתי דכי אמר לי מהאי רמי מראה מקום היה, הא אילו הוי חד מינייהו שומר שכר על הכרי, איבעי ליה לעיוני טפי, וכמו שנגנבה ואבדה דמי וחייב, וכדאמרינן לעיל גבי בקרא.

מב: ואי דשהא שיעור לאתווי ליה ולא אייתי ליה, גלי אדעתיה דניחא ליה.

כ' הרמב"ן, תמה אני דילמא למילתא אחריתי איעכב באורחא ומנא ידע. [ועיין בהגהות טל תורה למהר"ם אריק שהקשה כן מדנפשיה, וכ' דמזה מוכח דסתמא לא חיישינן לזה כלל, וכעין זה ביומא [סח:]] א"ר יהודה והלא סימן גדול היה להם [בבית המקדש, לידע שהגיע שעיר המשתלח למדבר], הולכין מיל וחוזרין מיל ושוהין כדי מיל, יעו"ש, הרי דחשבו זה לסימן גדול, ולא חשו כלל שמא נתעכב שליח בדרך]. ואפשר שבשומר שכר בלבד נאמרו הדברים, ומאחר שהוא שומר שכר, היה לו לחוש ולשאול למה נתעכב. וש"מ דכל כה"ג בשומר שכר חייב.